

Decàleg de mesures per combatre la irregularitat administrativa

Des que va començar la situació d'estat d'alarma a Espanya, el darrer 14 de març, tothom hem viscut l'impacte del confinament, així com les conseqüències sanitàries i econòmiques en persones conegudes i estimades. No obstant això, com en tota situació de crisi, són les persones més vulnerables les qui pateixen de forma més aguda les seves conseqüències, entre elles les persones migrades.

Són diversos els factors que condicionen negativament la situació de les persones migrades en l'actual crisi sanitària i de confinament:

- La seva presència important en llocs de treball de sectors que s'han vist especialment afectats per l'aturada econòmica (l'hostaleria, la construcció, les cures ...),
- Moltes es veuen obligades a treballar en l'economia informal, sense poder beneficiar-se de les mesures de xoc que ha adoptat l'Executiu davant la discontinuïtat d'activitat i l'absència d'ingressos econòmics.
- Viure les setmanes de confinament en condicions de sobreocupació de l'habitatge. Ja sigui en pisos de dimensions molt reduïdes i / o densificats, ja sigui en centres de migracions o espais habilitats per a persones sense llar, amb una ocupació per sobre de la seva capacitat.
- L'angoixa generada per la incertesa respecte al seu futur laboral i, en conseqüència, de la seva situació administrativa, a l'estar la seva autorització de residència a Espanya condicionada a un període mínim d'alta com a cotitzant a la seguretat social.
- L'absència, en molts casos, de lligams familiars i socials que ofereixin un coixí econòmic i afectiu durant setmanes i mesos d'especial dificultat.

En un moment de crisi social, econòmica i sanitària, en una situació excepcional, la feina de les administracions públiques, amb el suport de la societat civil, ha d'estar enfocat amb afany especial en la inclusió social de totes les persones, sobretot d'aquelles en situació de vulnerabilitat. En el cas de la població migrada, l'objectiu d'inclusió serà difícilment assolible si no va unit amb una regularització de la seva situació administrativa.

Les persones en situació irregular pateixen especialment l'exposició davant situacions d'exclusió social, explotació laboral i / o sexual i moltes viuen en circumstàncies que suposen una clara i evident vulneració dels seus drets humans. La dignitat de la persona, consagrada com a pilar de la nostra societat i que és un dret fonamental a la nostra Constitució, així com en la nostra normativa d'estrangeria, ha de conduir els poders públics a prendre les mesures necessàries per minimitzar les situacions que comporta la irregularitat administrativa.

Subscriuim la declaració conjunta¹ realitzada el passat 3 d'abril pel Relator Especial del Consell de Drets Humans de les Nacions Unides sobre els drets humans dels migrants, Felipe González Morales, i la Relatora Especial del Consell de Drets Humans de les Nacions Unides sobre el tràfic de persones, Maria Grazia Giammarinaro; en el fet que "els Estats també haurien d'adoptar mesures per regularitzar els migrants indocumentats, amb vista a facilitar-los l'accés als serveis sanitaris durant la lluita contra la pandèmia" i "(...) les persones que han rebut permisos de residència per motius econòmics i tenen una feina o participen en programes de formació haurien de rebre també permisos de treball mitjançant procediments simplificats".

Tot i tenir Espanya reconeguda la sanitat universal des de l'entrada en vigor del Reial Decret-Llei 7/2018, considerem que la irregularitat administrativa suposa un obstacle per a l'accés als recursos sanitaris en les actuals circumstàncies. L'important increment dels controls policials a la via pública, com a lògica conseqüència de la situació d'estat d'alarma, pot causar en les persones migrades en situació irregular un dubte a l'hora de recórrer als serveis sanitaris en cas de percebre símptomes de COVID-19. L'obligació de presentar-se a treballs informals, exempts de drets i que signifiquen un ingrés econòmic fonamental, també pot retardar el moment d'acudir a un centre de salut.

Considerem que la incoació de procediments sancionadors per infracció de la llei d'estrangeria no té sentit en un moment com l'actual en estar tant els terminis administratius com les repatriacions al país d'origen paralyzats.

En relació amb les dificultats logístiques de retorn al país d'origen, la Comissió Europea, en la seva Comunicació de 17 d'abril de 2020 sobre les "Directrius sobre l'aplicació de les disposicions pertinents de la UE en matèria de procediment d'asil i retorn i de reassentament", en relació a les sortides voluntàries, estableix el següent:

*"A causa de les considerables restriccions imposades als vols comercials, i a les mesures restrictives introduïdes per tercers països pel que fa a les arribades procedents d'Europa, és possible que els nacionals de tercers països subjectes a decisions de retorn per les quals es concedeixi un termini per a la sortida voluntària no puguin complir aquesta decisió en el termini establert per més que ho intentin. Per tant, els nacionals de tercers països poden acabar sent objecte d'una prohibició d'entrada per incompliment d'una decisió de retorn, tal com disposa l'article 11, apartat 1, de la Directiva de retorn. No obstant això, **els migrants irregulars no poden ser considerats responsables d'aquest incompliment, ni veure's perjudicats per una situació que escapa al seu control**".*

Considerem que en l'actual conjuntura es produeixen les circumstàncies socials per a considerar un procés de normalització general de persones migrades. Però, al seu torn, som conscients que una regularització extraordinària requereix consens polític, un desenvolupament tècnic-jurídic per fonamentar-lo i una disposició burocràtica i una campanya d'informació per poder desplegar-se amb èxit. Només podria escometre's amb èxit com a fita d'un procés polític a mig termini, de manera que val la pena considerar alternativa.

Ha de ser una prioritat del govern espanyol proposar al poder legislatiu les modificacions del cos normatiu d'estrangeria, amb un enfocament des dels drets humans. No obstant això, considerem que ja existeixen mecanismes legals per a que, mitjançant una pràctica administrativa ben enfocada,

¹ Nacions Unides, 3 d'abril de 2020.

<https://www.ohchr.org/SP/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25774&LangID=S>

es fomenti la sortida de la irregularitat administrativa de les persones estrangeres residents al nostre país.

Per tot això exposat, i en base a la nostra trajectòria continuada acompanyant i documentant casos i històries de persones migrades, des del Servei Jesuïta a Migrants proposem el següent decàleg de mesures urgents enfocades a prevenir la irregularitat administrativa sobrevinguda, fomentar la regularització de perfils vulnerables o que tenen un relació laboral informal, i evitar que la irregularitat administrativa sigui un obstacle en els propers mesos per al respecte i defensa dels drets humans de les persones migrades.

1. Com a mesura més urgent, que el Ministeri de l'Interior dicti una instrucció, pública, a totes les forces i cossos de seguretat de l'Estat per no incoar procediment sancionador de cap mena per infraccions de la Llei d'Estrangeria basades en l'estada irregular. Aquesta mesura ha de mantenir la seva vigència com a mínim fins que finalitzi la important presència de forces i cossos de seguretat als carrers amb l'objectiu d'observar el compliment de el Pla de transició cap a la nova normalitat i les mesures graduals de tornada a la vida rutinària després el confinament.

Amb aquesta mesura cerquem que les persones en situació irregular puguin sortir dels seus habitatges per realitzar tasques, tan fonamentals en aquestes èpoques, com anar als serveis sanitaris, comprar productes de primera necessitat o passejar amb els seus fills menors, sense tenir por de ser detingudes per no tenir documentació que acrediti la seva situació administrativa regular. Aquest enfocament humanitari, en combinació amb l'actual impossibilitat material d'efectuar repatriacions i la interrupció dels terminis administratius dels procediments sancionadors, fan pertinent la mesura.

2. Concedir de manera accelerada totes les sol·licituds d'autoritzacions inicials de residència que no siguin manifestament sense fonament, així com les renovacions d'autoritzacions de residència que estiguin pendents de tramitar.

D'aquesta manera, s'elimina la incertesa generada en aquests mesos d'estat d'alarma per a moltes persones pendents del seu tràmit d'estrangeria. Al seu torn, s'aprofita l'ocasió per agilitzar i modernitzar un sistema de gestió de tràmits d'estrangeria que comporta una saturació cronificada d'expedients des de fa anys i endarreriments criticables a l'hora de dictar resolucions, posant la vida de moltes persones en pausa durant mesos.

3. Dictar un protocol clar de retorn a Espanya per a tots aquells estrangers residents legals que van quedar atrapats fora de l'estat en decretar-se l'estat d'alarma o que van sortir de país seguint les recomanacions dels serveis consulars del seu país d'origen.

Per alleujar l'angoixa d'aquells que coneixen la pròxima caducitat de la seva autorització de residència, autorització de retorn o visats vinculats a una autorització de residència, aquest protocol ha d'anar precedit d'un pronunciament públic

inmediat afirmant el fàcil retorn d'aquest col·lectiu un cop les autoritats sanitàries així ho permetin.

4. Amb l'objectiu d'evitar irregularitats sobrevingudes, flexibilitzar, durant un període transitori ampli, no menor a 12 mesos, els criteris de l'article 71 del Reglament d'Estrangeria² per a la concessió de renovacions d'autoritzacions de residència i treball. Rebaixant els criteris de períodes mínims de cotització i mantenint un criteri flexible respecte a la necessitat d'un contracte de treball en vigor.
5. Activar el mecanisme previst en la Disposició Addicional Primera del Reglament d'Estrangeria. Dictar criteris i procediments per atorgar autoritzacions de residència de manera extraordinària per les actuals circumstàncies socials.
6. Concedir de manera prioritària i preferent les autoritzacions de residència per raons humanitàries, aplicant de manera flexible l'article 126.3 del Reglament d'Estrangeria per atorgar aquest tipus d'autoritzacions a aquells estrangers que no puguin tornar al seu país a tramitar el visat corresponent a causa de les circumstàncies que vivim.
7. Atorgar autoritzacions de residència per circumstàncies excepcionals i d'interès públic, fent una interpretació àmplia i ajustada a les circumstàncies actuals de "raons d'interès públic", en aplicació de l'article 127 del Reglament d'Estrangeria i de l'article 6.4 de la Directiva 2008 / 115 / CE³.
8. Concedir la pròrroga a les autoritzacions per circumstàncies excepcionals, en base a l'article 130 del Reglament d'Estrangeria i la Jurisprudència recent, que reconeix la possibilitat de pròrroga de totes les autoritzacions per circumstàncies excepcionals. Valorant les dificultats per transitar a un tipus diferent d'autorització de residència i la repercussió que la irregularitat administrativa tindria en les circumstàncies personals d'una persona.
9. Consolidar els mecanismes jurídics que evitin la irregularitat sobrevinguda de joves ex tutelats per una entitat pública. Que aquestes figures jurídiques siguin prou flexibles per permetre tant un projecte formatiu com una inserció en el mercat laboral.
10. Dictar ordres als cossos policials encarregats de documentació d'estrangers per a que es disposi d'un protocol per reconèixer l'efectivitat del silenci administratiu positiu en els procediments de renovació i es realitzi el tràmit de documentació àgilment.

² Reial Decret 557/2011, de 20 d'abril, pel que s'aprova el Reglament de la Llei Orgànica 4/2000, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, després de la seva reforma per Llei Orgànica 2/2009.

³ Directiva 2008/115 / CE del Parlament Europeu i del Consell de 16 de desembre de 2008 relativa a normes i procediments comuns en els Estats membres per al retorn dels nacionals de tercers països en situació irregular.